

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Hankintadatan kerääminen tuo näkyvyyttä julkisiin hankintoihin edellyttäen, että kilpailutusten tieto on jatkossa saatavilla tietovarannossa. Tietojen kerääminen tulisi toteuttaa kustannustehokkaasti, joka lähtökohtaisesti tarkoittaa tietojen keräämistä automaatiota hyödyntämällä ja keruuprosessin keskittämistä sekä yhdenmukaista tapaa koko julkishallinnolle. Hajautettu manuaalista työtä edellyttävä tietojen keruu alentaa merkittävästi saatavaa kustannushyötyä. Hajautetussa mallissa ei voida kontrolloida ja varmistaa tiedon yhtenäisyyttä ja laatua, jolloin datan vertailtavuus on heikkoa.

Mikäli datasisällön analysointi, suodattaminen ja anonymisointi veloitettaisiin tapahtuvaksi hankintayksiköiden toimesta, kustannukset monikertaistuvat ja tällaisessa hajautetussa mallissa ei voida kontrolloida ja varmistaa tiedon yhtenäisyyttä ja laatua, jolloin datan vertailtavuus on heikkoa.

Hankintatietovarantoon tulee toteuttaa toiminnot, joiden avulla sekä rekisterinpitäjä että tietojen luovuttava hankintayksikkö voivat kontrolloida julkaistavaa tietoa. Rekisterinpitäjän tulee toteuttaa tarvittavat tietojen poistotoiminnot. Keskitetty rekisterinpitäjän toimesta toteutettu malli on ainoa keino varmistaa tietovarantoon kerättävien tietojen yhtenäinen tulkinta esimerkiksi säästöpotentiaalin arvioimiseksi.

Vaikutusten arvioinnissa ei ole riittävästi huomioitu hankintayksiköille aiheutuvia kustannuksia (henkilötyökustannukset, ulkoiset palveluostot ja järjestelmäkustannukset). Vaikutusten arviointi ei ota kantaa, miten säästöt toimeenpannaan. Julkisen hankintatietovarannon avaaminen ei itsessään toimeenpane arvioitua säästöpotentiaalia. Kuvatut hyödyt perustuvat oletuksiin perustettavan hankintatietovarannon tuomasta välillisestä hyödystä.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Hankintatietovaranto itsessään ei paranna hankinta- ja ostolaskutietojen yhdenmukaisuutta. Tietojen yhdenmukaistaminen vaatii lainsäädäntöä, joka kohdistetaan ostolaskutietojen sisältöä

tuottaviin tahoihin (toimittajille/myyjille). Mikäli esimerkiksi hankintatietojen toimitusta velvoittavaa sääntelyä ei ole, tietojen toimittaminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Näin ollen jokainen hankintayksikkö vastaa itsenäisesti velvoitteista muodostuvista teknisten muutosten henkilötyö-, palveluosto- ja tietojärjestelmäkustannuksista. Mikäli toimittajia/myyjiä velvoittavaa lainsäädäntöä ei ole, muutoksen tavoitteena hankintatietovarannon tietosisällön kattavuus ja oikeellisuus jäävät puutteellisiksi. Näin ollen hankintatietovarannon tavoite ei toteudu.

Jos tarkoituksena on toimeenpanna velvoitetta hankintasopimusten kautta, toimeenpano tulee kestäväksi vuosia ja kustannukset kohdentuvat jokaiseen hankintaan lisäten hankintojen ja sopimusten käytönaikaisia kustannuksia.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

-

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Valtiokonttorilla tulee rekisterinpitäjänä olla kattava oikeus ja velvollisuus kerätä, käsitellä ja analysoida hankintadataa ja tehdä harkinnanvaraiset päätökset datan julkaisusta. Rekisterinpitäjän tulee toimia keskitettynä toimijana rekisteriin kerättävän aineiston datasisällön analysoinnissa, suodattamisessa ja anonymisoinnissa. Hajautettu malli moninkertaistaisi kustannukset verrattuna keskitetysti tehtävään toimintaan. Keskitetty rekisterinpitäjän toimesta toteutettu malli on ainoa keino varmistaa tietovarantoon kerättävien tietojen yhtenäinen tulkinta esimerkiksi säästöpotentiaalin arvioimiseksi.

Mikäli rekisterinpitäjällä ei olisi yllä mainittuja oikeuksia, jouduttaisiin valtionhallinnossa, kunnissa sekä hyvinvointialueilla tekemään merkittäviä investointeja olemassa olevien laskujen käsittelyn järjestelmiin, joka nostaisi kustannuksia merkittävästi korkeammiksi kuin jos tarvittavat suodattukset ja kontrollit toteutetaan vain kertaalleen varsinaisen palveluntarjoajan toimesta. Hankintatietovarantototeutukseen tulee sisältyä ratkaisumalli vastaanottaa ja validoida hankintayksiköistä toimitettavaa datasisältöä.

Rekisterinpitäjän tulee lisäksi toteuttaa hankintatietovarantoon toiminnot, joiden avulla tietojen luovuttava hankintayksikkö voivat kontrolloida julkaistavaa tietoa. Rekisterinpitäjän tulee toteuttaa tarvittavat tietojen poistotoiminnot. Keskitetty rekisterinpitäjän toimesta toteutettu malli on ainoa keino varmistaa tietovarantoon kerättävien tietojen yhtenäinen tulkinta esimerkiksi säästöpotentiaalin arvioimiseksi.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Julkisten hankintojen keskitetty tarkastelu mahdollistaa tulevaisuudessa hankintatoimen kokonaisprosessin yhdenmukaistamista ja tehostamista. Kokonaisprosessia tulisi jatkokehittää siten, että yhtenäisiä työvälineitä saadaan käyttöön kattavasti koko julkishallintoon.

Laakkonen Merja
Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus